

Zbirka odločb sodne prakse

SKLEPNI PREDLOGI GENERALNEGA PRAVOBRANILCA
GIOVANNIJA PITRUZZELLE,
predstavljeni 8. septembra 2022¹

Zadeva C-25/21

ZA,
AZ,
BX,
CV,
DU,
ET
proti

Repsol Comercial de Productos Petrolíferos SA

(Predlog za sprejetje predhodne odločbe, ki ga je vložilo Juzgado de lo Mercantil (sodišče za gospodarske spore v Madridu, Španija))

„Predhodno odločanje – Konkurenca – Izvajanje v zasebnem interesu – Člen 101(1) in (2) PDEU – Uredba (ES) št. 1/2003 – Člen 2 – Ničnostna tožba – Odškodninska tožba – Direktiva 2014/104/ES – Časovna uporaba – Dokazna vrednost odločbe nacionalnega organa, pristojnega za konkurenco, v okviru ničnostne tožbe in odškodninske tožbe – Procesna avtonomija držav članic – Načeli učinkovitosti in pravne varnosti“

1. V okviru izvajanja pravil Unije o konkurenci v zasebnem interesu („private enforcement“) imajo vprašanja, povezana z dokaznimi zahtevami, temeljno vlogo. Za civilne tožbe zaradi kršitve konkurenčnega prava je običajno potrebna zapletena analiza dejanskega stanja in ekonomskih dejavnikov ter značilna zelo velika asimetrija informacij. Ti dejavniki lahko ogrozijo zmožnost oseb, ki vložijo take civilne tožbe, da učinkovito uveljavljajo svoje pravice.

2. V tem okviru je vprašanje dokazne vrednosti odločb nacionalnega organa, pristojnega za konkurenco, pred nacionalnimi civilnimi sodišči, ki odločajo o odškodninskih tožbah, vloženih zaradi kršitve konkurenčnega prava, zdaj urejeno s členom 9(1) Direktive 2014/104/EU o odškodninskih tožbah zaradi kršitev določb konkurenčnega prava². Vendar številna vprašanja še niso rešena.

¹ Jezik izvirnika: francoščina.

² Direktiva Evropskega parlamenta in Sveta z dne 26. novembra 2014 o nekaterih pravilih, ki urejajo odškodninske tožbe po nacionalnem pravu za kršitve določb konkurenčnega prava držav članic in Evropske unije (UL 2014, L 349, str. 1).

3. Poleg vprašanj, povezanih z razlago navedene določbe, kakšna je torej dokazna vrednost takih odločb v okviru ničnostnih tožb na podlagi člena 101(2) PDEU? Poleg tega, kakšna je narava določbe člena 9(1) Direktive 2014/104, ki določa njeno uporabo *ratione temporis*? Če se ta določba ne uporablja, kakšna je torej dokazna vrednost navedenih odločb v okviru odškodninskih tožb zaradi kršitve konkurenčnega prava Unije?

4. Sodišče bo imelo v obravnavani zadevi, ki se nanaša na predlog za sprejetje predhodne odločbe, ki ga je vložilo Juzgado de lo Mercantil de Madrid (gospodarsko sodišče v Madridu, Španija), to je predložitveno sodišče, možnost, da vsa ta vprašanja pojasni.

I. Pravni okvir

A. Pravo Unije

5. Člen 2 Uredbe Sveta (ES) št. 1/2003 z dne 16. decembra 2002 o izvajanju pravil konkurence iz členov [101 in 102 PDEU]³, naslovljen „Dokazno breme“, določa:

„V vseh nacionalnih postopkih ali postopkih Skupnosti za uporabo členov [101 in 102 PDEU] kršitve iz člena [101(1)] ali člena [102 PDEU] dokazuje stranka ali organ, ki kršitev domneva. [...]“

6. V uvodni izjavi 34 Direktive 2014/104 je navedeno:

„Da bi lahko Komisija in nacionalni organi, pristojni za konkurenco, zagotovili učinkovito in dosledno uporabo člena 101 in 102 PDEU, je potreben skupen pristop na ravni Unije glede učinka pravnomočnih odločb nacionalnih organov, pristojnih za konkurenco, v zvezi s kršitvami na nadaljnje odškodninske tožbe. [...] Zaradi krepitve pravne varnosti, izogibanja nedoslednosti pri uporabi členov 101 in 102 PDEU, povečanja uspešnosti in procesne učinkovitosti odškodninskih tožb ter krepitve delovanja notranjega trga za podjetja in potrošnike ugotovitve o kršitvi člena 101 ali 102 PDEU iz pravnomočne odločbe nacionalnega organa, pristojnega za konkurenco, ali pritožbenega sodišča ne bi smelo biti mogoče znova izpodbijati v poznejših odškodninskih tožbah. Takšna ugotovitev bi zato morala veljati za neovrgljivo dokazano v odškodninskih tožbah, vloženih v državi članici nacionalnega organa, pristojnega za konkurenco, ali pritožbenega sodišča, ki obravnava to kršitev. Vendar bi moral učinek ugotovitve zajemati le naravo kršitve ter njen vsebinski, osebni, časovni in geografski obseg, kot ga je ugotovil organ, pristojen za konkurenco, ali pritožbeno sodišče pri izvajanju sodne pristojnosti.“

7. Člen 9(1) in (2) Direktive 2014/104, naslovljen „Učinek nacionalnih odločb“, določa:

„1. Države članice zagotovijo, da kršitev konkurenčnega prava, ugotovljena s pravnomočno odločbo nacionalnega organa, pristojnega za konkurenco, ali pritožbenega sodišča, velja za neovrgljivo dokazano v primeru odškodninske tožbe, vložene pred nacionalnimi sodišči na podlagi člena 101 ali 102 PDEU ali nacionalnega konkurenčnega prava.

2. Države članice zagotovijo, da se lahko pravnomočna odločba iz odstavka 1, izdana v drugi državi članici, v skladu z njihovim zadevnim nacionalnim pravom predloži pred nacionalnimi sodišči vsaj kot dokaz *prima facie*, da je bilo kršeno konkurenčno pravo, po potrebi pa se lahko oceni skupaj z drugimi dokazi, ki jih predložita stranki.“

³ UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 8, zvezek 2, str. 205.

8. Člen 22 Direktive 2014/104, naslovljen „Časovna veljavnost“, določa:

„1. Države članice zagotovijo, da se nacionalni ukrepi, sprejeti na podlagi člena 21 za uskladitev z bistvenimi določbami te direktive, ne uporabljajo retroaktivno.

2. Države članice zagotovijo, da se vsi nacionalni ukrepi, sprejeti na podlagi člena 21, ki niso ukrepi iz odstavka 1, ne uporabljajo za odškodninske tožbe, ki so bile predložene nacionalnim sodiščem pred 26. decembrom 2014.“

B. Špansko pravo

9. Direktiva 2014/104 je bila v špansko pravo prenesena z Real Decreto-ley 9/2017, por el que se transponen directivas de la Unión Europea en los ámbitos financiero, mercantil y sanitario, y sobre el desplazamiento de trabajadores (kraljeva uredba-zakon št. 9/2017 o prenosu direktiv Evropske unije na finančnem, trgovinskem in zdravstvenem področju ter o gibanju delavcev)⁴ z dne 26. maja 2017, s katero je bil spremenjen Ley 15/2007 de Defensa de la Competencia (zakon št. 15/2007 o varstvu konkurence) z dne 3. julija 2007⁵.

II. Dejansko stanje v sporu o glavni stvari in vprašanji za predhodno odločanje

10. Dediči osebe KN so lastniki bencinskega servisa, ki ga je zgradila oseba KN in ki je v Španiji. Repsol je glavno špansko podjetje, dejavno v sektorju proizvodnje energentov z rafiniranjem surove nafte. Oseba KN ali njeni dediči in družba Repsol so med letoma 1987 in 2009 sklenili pet pogodb o dobavi goriva v zvezi z obratovanjem bencinskega servisa.

11. Prvi pogodbi sta bili sklenjeni leta 1987 oziroma leta 1996. Iz predložitvene odločbe izhaja, da je bilo ti pogodbi, čeprav sta bili opredeljeni kot pogodbi o izključni dobavi, dejansko mogoče šteti za pogodbi o preprodaji.⁶ V teh dveh pogodbah je bilo določeno, da je plačilo za upravljavca bencinskega servisa provizija, ki jo je ta lahko zaračunal na maloprodajno ceno goriv, pri čemer je to ceno priporočila družba Repsol.

12. Tribunal de Defensa de la Competencia (sodišče za varstvo konkurence, Španija) je z odločbo z dne 11. julija 2001 (v nadaljevanju: odločba iz leta 2001) ugotovilo, da je družba Repsol kršila nacionalna pravila o konkurenci, in izdalo to odločbo:

„1. Ugotovi se, da je [družba Repsol] izvajala prakso, ki je prepovedana s členom 1(1) Ley de Defensa de la Competencia [zakon o varstvu konkurence], s tem da je določala maloprodajne cene goriv za distributerje, ki delujejo z njo v okviru domnevnega sistema provizij ali posredništva na podlagi pogodb, navedenih [[...] (ni prevedeno)] v spisu službe.

2. [Družbi Repsol] se naloži, da preneha določati cene v okviru odnosov z bencinskimi servisi, s katerimi je povezana s pogodbo s podobnimi značilnostmi.“

⁴ BOE št. 126 z dne 27. maja 2017, str. 42820.

⁵ BOE št. 159 z dne 4. julija 2007, str. 28848.

⁶ Iz navedene odločbe namreč izhaja, da je gorivo, ki ga je dobavljala družba Repsol, postalo last osebe KN takoj, ko je bilo pretočeno v rezervoar bencinskega servisa.

13. To odločbo sta potrdila Audiencia Nacional (nacionalno visoko sodišče, Španija)⁷ in nato Tribunal Supremo (vrhovno sodišče, Španija)⁸, s čimer je postala pravnomočna.

14. Oseba KN ali njeni dediči in družba Repsol so 22. februarja 2001, 22. februarja 2006 in 17. julija 2009 sklenili tri poznejše pogodbe, opredeljene kot „pogodbe o izključni proviziji“. Te tri pogodbe so vsebovale obveznost izključne dobave v korist družbe Repsol za obdobje petih, treh oziroma petih let. Iz predložitvene odločbe izhaja, da je ekonomska ureditev vključevala „domnevno“ provizijo, ki je v resnici prikrivala pogodbo o preprodaji, saj je bil komisionar tisti, ki je prevzel tveganje v zvezi s proizvodom in je moral dovolj vnaprej plačati znesek naročenih proizvodov (maloprodajna cena, ki jo je določila družba Repsol, minus provizija), da je lahko družba Repsol potrdila plačilo pred dostavo.

15. Iz navedene predložitvene odločbe izhaja, da je bila v teh treh pogodbah komisionarju formalno priznana možnost, da strankam daje popuste na račun svoje provizije. Vendar naj bi bila ta možnost v praksi povsem teoretična.

16. Comisión Nacional de la Competencia (nacionalna komisija za konkurenco, v nadaljevanju: CNC)⁹ je po preiskavi, s katero je bilo potrjeno, da družba Repsol še naprej krši pravila o konkurenci, ker se je izkazalo, da možnost, ki je bila dana upravljavcem bencinskih servisov v njeni mreži, da uporabijo popuste na račun svoje provizije, ni realna, z odločbo z dne 30. julija 2009 (v nadaljevanju: odločba iz leta 2009) odločila, da bo med drugim družbo Repsol za te kršitve pravil o konkurenci kaznovala. V izreku odločbe iz leta 2009 je bilo navedeno:

„PRVIČ. – Ugotovi se, da je družba Repsol [...] kršila člen 1 [zakona o varstvu konkurence] in člen [101(1) PDEU] s tem, da je posredno določala maloprodajno ceno za samostojne podjetnike, ki delujejo pod njeno znamko, s čimer je omejila konkurenco med bencinskimi servisi v njeni mreži in drugimi bencinskimi servisi.

DRUGIČ. – Ugotovi se, da se bodo vse pogodbe, ki vključujejo klavzule, na podlagi katerih naročitelj na drugo pogodbeno stranko prenese pomembna poslovna ali finančna tveganja, za namene uporabe konkurenčnega prava obravnavale kot pogodbe o preprodaji.

TRETIČ. – Ugotovi se, da je vsaka druga pogodbeni klavzula v pogodbah o dobavi goriv družbe Repsol, ki določa, da se nakupna cena goriva določi glede na najvišjo ali priporočeno ceno, ne glede na to, ali je to cena samega bencinskega servisa ali cena konkurentov v regiji, v nasprotju s členom 1 [zakona o konkurenci] in členom [101(1) PDEU] [...].

ČETRTIČ. – Ugotovi se, da je vsaka druga pogodbeni klavzula v pogodbah o dobavi goriv družbe Repsol [...], ki določa, da se provizije/marže, ki jih je treba pobrati, določijo na ravneh, ki so podobne tistim v regiji, v kateri je bencinski servis, ki je predmet pogodbe, v nasprotju s členom 1 [zakona o konkurenci] in členom [101(1) PDEU] [...].

⁷ Sodba z dne 11. julija 2007, tožba št. 866/01.

⁸ Sodba z dne 17. novembra 2010, tožba št. 6188/2007.

⁹ Ki se zdaj imenuje Comisión Nacional de los Mercados y la Competencia (nacionalna komisija za trge in konkurenco, v nadaljevanju: CNMC).

PETIČ. – Družbi Repsol [...] se naloži, da od uradnega obvestila o tej odločbi sprejme ukrepe, potrebne za prenehanje vseh ravnanj, ki prispevajo k posrednemu določanju cene goriv, ki se prodajajo na bencinskih servisih mrež, ki so zajeti s pogodbo o poslovanju pod blagovno znamko, sklenjeno z družbo Repsol [...], in katerih upravljavci so samostojni podjetniki, za namene uporabe pravil o konkurenci [...].“

17. Španska sodišča so odločbo iz leta 2009 potrdila,¹⁰ tako da je postala pravnomočna.

18. V okviru postopka spremljanja je CNMC izdala tri odločbe,¹¹ v katerih je ugotovila, da je družba Repsol svoje nezakonito ravnanje ohranila do leta 2019.

19. V teh okoliščinah so dediči osebe KN pri predložitvenem sodišču vložili tožbo za ugotovitev ničnosti obstoječih pogodb med strankami na podlagi člena 101(2) PDEU, ker je družba Repsol določala maloprodajno ceno za goriva za ogrevanje in pogonska goriva v nasprotju s členom 101(1) PDEU, in odškodninski zahtevek za škodo, povzročeno zaradi kršitve člena 101 PDEU. Kot dokaz nezakonitega ravnanja so dediči osebe KN predložili obe odločbi španskih organov, pristojnih za konkurenco (to je odločbo iz leta 2001 in odločbo iz leta 2009), ki sta postali pravnomočni.

20. Predložitveno sodišče poudarja, da v skladu s členom 2 Uredbe št. 1/2003 dokazno breme za kršitev člena 101 PDEU nosi stranka, ki jo zatrjuje. Sklicuje se tudi na načelo učinkovitosti in tožbo, ki so jo vložili dediči osebe KN, opredeljuje kot tožbo za ugotovitev ničnosti obstoječih pogodb med strankami z odškodninskim zahtevkom za povzročeno škodo (tožba „stand-alone“).

21. Predložitveno sodišče nato ugotavlja, da ni z nacionalno sodno prakso¹² odločbam organa, pristojnega za konkurenco, dodeljena nikakršna dokazna moč v okviru ničnostne tožbe, kot je ta, ki so jo vložili dediči osebe KN. Iz te sodne prakse naj bi izhajalo, da ukrepi, ki so jih sprejeli španski organi, pristojni za konkurenco, vključno s tistimi, ki so jih potrdila pristojna sodišča, ne morejo povzročiti razglasitve ničnosti vseh pogodb o poslovanju pod blagovno znamko, ki so jih sklenile naftne družbe. Prav tako naj te odločbe za civilno sodišče ne bi bile niti pokazatelj nezakonitega ravnanja. Zato naj bi morala tožeča stranka, da bi dosegla ničnost spornih pogodb, temu sodišču ponovno predložiti dokaze, ki so bili predloženi v okviru upravnega postopka.

22. Predložitveno sodišče poudarja tudi, da lahko tožeča stranka zdaj v okviru tožbe, imenovane „follow-on“, v skladu s členom 9 Direktive 2014/104 izpolni dokazno breme v zvezi z nezakonitim ravnanjem tako, da preprosto dokaže, da se pravnomočne odločbe organa, pristojnega za konkurenco, nanašajo na sporno pogodbeno razmerje. V obravnavani zadevi pa naj dediči osebe KN ne bi vložili le odškodninske tožbe, ampak naj bi uveljavljali tudi ničnost spornih pogodb na podlagi člena 101(2) PDEU. Vendar bi po mnenju predložitvenega sodišča zanikanje vsakršne dokazne vrednosti odločbe iz leta 2001 in odločbe iz leta 2009 povzročilo ohranitev pogodb, prepovedanih s členom 101 PDEU, in neobstoj odškodnine za škodo, ki je bila s prepovedanim ravnanjem povzročena zadevnim osebam. Te posledice naj ne bi bilo mogoče predvideti, ker naj bi pogodbe, sklenjene med družbo Repsol in dediči osebe KN, ustrezale sankcioniranemu ravnanju in pogodbam, ki so jih organi, pristojni za konkurenco, analizirali v navedenih odločbah, ter zlasti ker naj bi bile sklenjene v istem obdobju kot navedene pogodbe in na istem geografskem trgu kot te pogodbe.

¹⁰ Na zadnji stopnji je bila potrjena s sodbama Tribunal Supremo (vrhovno sodišče) z dne 22. maja in 2. junija 2015.

¹¹ Odločbe z dne 20. decembra 2013, 27. julija 2017 in 12. junija 2020 (spis VS/652/07 REPSOL/CEPSA/BP).

¹² Glej špansko sodno prakso, navedeno v oddelku (b) predložitvene odločbe.

23. V teh okoliščinah je predložitveno sodišče prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo ti vprašanji:

- „1. Ali je treba, če tožeča stranka dokaže, da njeno pogodbeno razmerje v zvezi z izključno dobavo in poslovanjem pod blagovno znamko (v obliki komisijske prodaje ali pa dokončne prodaje z referenčno ceno – preprodaja s popustom) z družbo [Repsol] spada pod ozemeljski in časovni okvir, ki ga je analiziral nacionalni organ, pristojen za konkurenco, šteti, da na pogodbeno razmerje vpliva odločba [iz leta 2001] (zadeva 490/00 REPSOL) in/ali odločba [iz leta 2009] (zadeva 652/07 REPSOL/CEPSA/BP), saj se zahteve iz člena 2 Uredbe (ES) št. 1/2003 v zvezi z dokaznim bremenom glede kršitve na podlagi teh dveh odločb štejejo za izpolnjene?
2. Ali mora biti v primeru pritrdilnega odgovora na prejšnje vprašanje in če se v konkretnem primeru dokaže, da na pogodbeno razmerje vpliva odločba [iz leta 2001] (zadeva 490/00 REPSOL) in/ali odločba [iz leta 2009] (zadeva 652/07 REPSOL/CEPSA/BP), nujna posledica ugotovitev ničnosti pogodbe v skladu s členom 101(2) PDEU?“

III. Analiza

24. Namen obeh vprašanj, ki ju je postavilo predložitveno sodišče v tej zadevi, je, da se z vidika prava Unije ugotovi dokazna vrednost, ki jo je treba v okviru civilne tožbe, vložene pri njem, pripisati dvema pravnomočnima odločbama španskih organov, pristojnih za konkurenco, ki so ugotovili kršitve nacionalnega konkurenčnega prava in konkurenčnega prava Unije.

25. Pred podrobno obravnavo vprašanj za predhodno odločanje je po mojem mnenju treba navesti uvedne ugotovitve.

26. Po eni strani se zdi primerno pojasniti nekatere vidike v zvezi s tožbo, ki so jo dediči osebe KN v sporu o glavni stvari vložili pri predložitvenem sodišču.

27. Po drugi strani vprašanje učinka pravnomočne odločbe nacionalnega organa, pristojnega za konkurenco, za namene odškodninske tožbe, vložene pri nacionalnem sodišču, zdaj ureja člen 9(1) Direktive 2014/104, ki je bil v špansko pravo prenesen s členom 75 zakona št. 15/2007 o varstvu konkurence, kakor je bil spremenjen s kraljevo uredbo-zakonom št. 9/2017. Zato bo treba najprej preveriti, ali se ta določba uporablja v sporu o glavni stvari.

A. Uvodne ugotovitve

1. Tožba, vložena pri predložitvenem sodišču

28. V obravnavanem primeru so španski organi, pristojni za konkurenco, v odločbah iz let 2001 in 2009 ugotovili, da je družba Repsol več let kršila prepoved sporazumov o omejevanju konkurence, ki je določena z nacionalnim konkurenčnim pravom in konkurenčnim pravom Unije, s tem da je posredno določala maloprodajne cene goriv v okviru odnosov z bencinskimi servisi, s katerimi je bila povezana. Ti organi so ugotovili vertikalne omejitve konkurence v okviru pogodbenih razmerij med proizvajalcem-dobaviteljem goriva, to je družbo Repsol, in njegovimi distributerji, to je bencinskimi servisi.

29. Oseba KN in njeni dediči, to je tožeče stranke pred predložitvenim sodiščem, so v obdobju, zajetem z zgoraj navedenima odločbama, z družbo Repsol sklenili več pogodb o izključni dobavi goriva za preprodajo na svojem bencinskem servisu. Ker menijo, da so bili prizadeti zaradi protikonkurenčnega ravnanja družbe Repsol, so pri predložitvenem sodišču vložili civilno tožbo.

30. Dediči osebe KN v okviru te tožbe navedenemu sodišču predlagajo, naj kot ločeni posledici kršitve člena 101(1) PDEU na eni strani razglasi ničnost upoštevnih pogodb neposredno na podlagi člena 101(2) PDEU in na drugi strani družbi Repsol naloži plačilo odškodnine za škodo, nastalo zaradi te kršitve.¹³

31. Predložitveno sodišče je v predložitveni odločbi to tožbo izrecno opredelilo kot tožbo „stand-alone“. Zdi se, da navedeno sodišče pri tej opredelitvi izhaja iz okoliščine, da je odškodninska tožba, ki so jo vložili dediči osebe KN, povezana s tožbo za ugotovitev ničnosti obstoječih pogodb na podlagi člena 101(2) PDEU. To opredelitev, o kateri se je razpravljalo tako v stališčih, predloženih Sodišču, kot tudi na obravnavi, je treba pojasniti.

32. V konkurenčnem pravu in zlasti v okviru „private enforcement“ običajno razlikujemo dve vrsti civilnih odškodninskih tožb zaradi kršitev določb konkurenčnega prava: „samostojne tožbe“ (ali „tožbe *stand-alone*“) in „nadaljnje tožbe“ (ali „tožbe *follow-on*“).

33. Čeprav se v okviru „private enforcement“ konkurenčnega prava to razlikovanje pogosto uporablja v praksi,¹⁴ v pravu Unije ni natančne pravne opredelitve teh dveh vrst tožb. Tako se Direktiva 2014/104 ne sklicuje izrecno niti na to razlikovanje niti na obe vrsti tožb. Edina sklicevanja na razlikovanje med tožbami „*stand-alone*“ in „*follow-on*“ je mogoče najti v pripravljalnih dokumentih Komisije v zvezi s sprejetjem te direktive.¹⁵

34. Iz teh dokumentov in iz uporabe teh pojmov v praksi izhaja, da so „samostojne tožbe“ (ali „tožbe *stand-alone*“) civilne tožbe, zlasti odškodninske,¹⁶ vložene pri sodišču, ne da bi organ, pristojen za konkurenco, sprejel predhodno odločbo. „Nadaljnje tožbe“ (ali „tožbe *follow-on*“) pa so civilne tožbe, potem ko je organ, pristojen za konkurenco, ugotovil kršitev konkurenčnega prava.

35. Iz tega izhaja, da se dihotomija med tožbami „*follow-on*“ in „*stand-alone*“ nanaša na razlikovanje med civilnimi tožbami, vloženimi pri civilnem sodišču za priznanje pravnih posledic v razmerjih med posamezniki, ki izhajajo iz kršitve pravil o konkurenci, zlasti odškodnine za škodo, ki je nastala zaradi take kršitve, glede na to, ali je bila kršitev predhodno ugotovljena

¹³ Glej strani 6 in 69 predloga za izdajo ugotovitvene sodbe, ki so ga dediči osebe KN 2. februarja 2018 vložili pri predložitvenem sodišču.

¹⁴ Glej med drugim kot primer sklepne predloge generalne pravobranilke L. Medina v zadevi Daimler (Omejevalni sporazumi – Smetarski tovornjaki za odvoz gospodinjskih odpadkov) (C-588/20, EU:C:2022:130, točki 1 in 6) ali sklepne predloge generalnega pravobranilca A. Rantosa v zadevi Volvo in DAF Trucks (C-267/20, EU:C:2021:884, točke 18, 45, 46 in 49).

¹⁵ Glej na primer Delovni dokument služb Komisije, Povzetek ocene učinka, Odškodninske tožbe zaradi kršitve protimonopolnih pravil EU, Spremní dokument k predlogu direktive Evropskega parlamenta in Sveta o nekaterih pravilih, ki urejajo postopke z odškodninskimi tožbami v nacionalni zakonodaji zaradi kršitev določb zakonodaje o konkurenci držav članic in Evropske unije, z dne 11. junija 2013 (SWD(2013) 204 final, točka 10) ali Commission Staff Working Paper accompanying the White Paper on Damages actions for breach of the EC antitrust rules z dne 2. aprila 2008 (SEC(2008) 404, glej med drugim opombo 3 in točko 21).

¹⁶ Ker ni normative opredelitve teh dveh vrst tožb, ni izključeno, da se lahko razlikovanje med tožbo „stand-alone“ in tožbo „follow-on“ uporabi tudi za ničnostne tožbe, odvisno od tega, ali so vložene ali ne po tem, ko je organ, pristojen za konkurenco, ugotovil kršitev pravil o konkurenci. Običajno pa se razlikovanje uporablja v zvezi z odškodninskimi tožbami.

v odločbi organa, pristojnega za konkurenco, ali ne. Ne gre torej za razlikovanje med ničnostnimi tožbami na eni strani in odškodninskimi tožbami na drugi strani, kot se zdi, da to razume predložitveno sodišče in vsaj del španske sodne prakse.¹⁷

36. V obravnavani zadevi pa je ne glede na to, kakšen učinek *in concreto* imata odločbi španskih organov, pristojnih za konkurenco, v okviru civilne tožbe, vložene pri predložitvenem sodišču, iz spisa jasno razvidno, da so dediči osebe KN civilno tožbo vložili po ugotovitvah španskih organov, pristojnih za konkurenco, v dveh odločbah iz let 2001 in 2009, iz katerih izhaja, da je družba Repsol kršila prepoved sporazumov o omejevanju konkurence.

37. Dediči osebe KN se namreč v utemeljitev svoje tožbe celo želijo opreti na navedene ugotovitve. Poleg tega vprašanji za predhodno odločanje, ki ju je postavilo predložitveno sodišče v zvezi z dokazno vrednostjo obeh odločb v okviru navedene civilne tožbe, potrjujeta, da je bila ta tožba vložena po teh dveh odločbah. V teh okoliščinah se mi porajajo dvomi glede opredelitve zadevne odškodninske tožbe kot tožbe „*stand-alone*“, ki jo je uporabilo predložitveno sodišče.

38. Okoliščina, da je odškodninska tožba povezana s tožbo za ugotovitev ničnosti obstoječih pogodb med strankami na podlagi člena 101(2) PDEU, ne spremeni nič v zvezi s tem.

39. Čeprav sta ti tožbi nedvomno povezani – ker se obe nanašata na isto kršitev pravil o konkurenci – gre namreč za tožbi, ki sta ločeni, saj se z njima stremi k drugačnim pravnim posledicam, ki izhajajo iz te kršitve, in temeljita na različnih pravnih podlagah. Namen ničnostne tožbe je doseči razglasitev ničnosti pogodb, sklenjenih v nasprotju s pravili o konkurenci, na podlagi člena 101(2) PDEU. Nasprotno pa je namen odškodninske tožbe pridobiti odškodnino za škodo, utrpelo zaradi te kršitve, in temelji na pravici, priznani s pravom Unije,¹⁸ ki se izvaja na podlagi nacionalnih pravil o civilni odgovornosti, bodisi pogodbeni bodisi nepogodbeni.

40. V zvezi s tem iz predložitvene odločbe ni jasno razvidno, ali dediči osebe KN odškodninsko tožbo, ki so jo vložili, utemeljujejo s pogodbeno ali nepogodbeno odgovornostjo družbe Repsol.¹⁹ Vendar opredelitev odškodninske tožbe v skladu z nacionalnim pravom kot pogodbene ali nepogodbene nikakor ne vpliva na pravico do odškodnine za škodo, utrpelo zaradi kršitve konkurenčnega prava. Niti v sodni praksi, s katero je bila priznana pravica zahtevati povračilo škode zaradi kršitve pravil o konkurenci,²⁰ niti v Direktivi 2014/104²¹ ni namreč uveljavljanje take pravice odvisno od obstoja posebne oblike odgovornosti ali pogojeno z njim.

41. Tudi če bi torej priznali, kot so na obravnavi zastopniki družbe Repsol trdili, da je bila v obravnavani zadevi odškodninska tožba odvisna od razglasitve ničnosti – kar se mi dejansko ne zdi razvidno iz besedila tožbe, ki so jo pri predložitvenem sodišču vložili dediči osebe KN²² – to ne bi nikakor zmanjšalo pomena dejstva, da škoda, katere povračilo se zahteva, izhaja neposredno iz

¹⁷ Iz navajanja sodne prakse v stališčih španske vlade namreč izhaja, da se vsaj v nekaterih sodbah španskih sodišč razlikuje med „ničnostnimi tožbami“ (tožbe „*stand-alone*“) in tožbami zaradi odgovornosti zaradi kršitve pravil Unije o konkurenci (tožbe „*follow-on*“).

¹⁸ Glej sodbo z dne 13. julija 2006, Manfredi in drugi (od C-295/04 do C-298/04, EU:C:2006:461, točka 61), in sodbo z dne 5. junija 2014, Kone in drugi (C-557/12, EU:C:2014:1317, točka 22 in navedena sodna praksa).

¹⁹ Zdi se, da dejstvo, da je odškodninska tožba povezana z ničnostno tožbo, govori v prid pogodbene odgovornosti. To poleg tega izhaja iz dejstva, da v primeru kršitve konkurenčnega prava, do katere je prišlo v okviru vertikalnih razmerij, obstaja pogodbeno razmerje med podjetjem, ki je kršilo pravila o konkurenci, in domnevnim oškodovancem. Vendar je treba za določitev narave civilne odgovornosti uporabiti nacionalno pravo.

²⁰ Glej sodno prakso, navedeno v opombi 18 teh sklepnih predlogov.

²¹ Glej zlasti opredelitvi pojmov „odškodninska tožba“ in „odškodninski zahtevek“ iz člena 2, točki 4 in 5, Direktive 2014/104.

²² Glej točko 30 in opombo 13 teh sklepnih predlogov.

kršitve konkurenčnega prava (Unije) in da odškodninski zahtevek pomeni uveljavljanje samostojne pravice, ki jo priznava pravo Unije, ki ni odvisna od morebitne razglasitve ničnosti spornih pogodb.

2. Uporaba člena 9(1) Direktive 2014/104

42. Kot sem že navedel, vprašanje učinka pravnomočne odločbe nacionalnega organa države članice, pristojnega za konkurenco, za namene odškodninske tožbe, vložene pri sodišču te države članice zaradi kršitve določb konkurenčnega prava, zdaj ureja člen 9(1) Direktive 2014/104.

43. Ker je bila tožba, ki so jo dediči osebe KN vložili pri predložitvenem sodišču, po eni strani vložena 12. februarja 2018, to je po prenosu člena 9(1) Direktive 2014/104 v špansko pravo,²³ in po drugi strani vključuje tako odškodninsko tožbo, je treba najprej preveriti, ali se ta določba v obravnavani zadevi uporablja *ratione materiae* in *ratione temporis*.

a) Uporaba *ratione materiae*

44. V zvezi z uporabo *ratione materiae* Direktive 2014/104 in zlasti njenega člena 9(1) v obravnavani zadevi so nekatere stranke, ki so Sodišču predložile stališča, trdile, da se ta direktiva v obravnavanem primeru ne uporablja, ker naj bi se uporabljala izključno za odškodninske tožbe vrste „follow-on“. Ob sklicevanju na preudarke iz točk od 32 do 41 zgoraj, ki se nanašajo tako na razlikovanje med tožbami „stand-alone“ in „follow-on“ kot tudi na analizo tožbe, vložene v tej zadevi, poudarjam, da je v odstavku 2 člena 1 Direktive 2014/104, naslovljenega „Predmet urejanja in področje uporabe“, navedeno, da ta direktiva med drugim določa izvajanje pravil o konkurenci „v zvezi z odškodninskimi tožbami pred nacionalnimi sodišči“, ²⁴ ne da bi obstajalo kakršno koli sklicevanje na razlikovanje med tožbami „stand-alone“ in „follow-on“. Kot sem navedel, v navedeni direktivi tako razlikovanje ni niti omenjeno. Iz tega sledi, da se Direktiva 2014/104 uporablja za vse vrste odškodninskih tožb zaradi kršitev določb konkurenčnega prava, ne glede na to, ali je tožba opredeljena kot „follow-on“ ali „stand-alone“.

45. Ker določba člena 9(1) Direktive 2014/104 ureja učinek odločb nacionalnih organov, pristojnih za konkurenco, te določbe seveda ni mogoče uporabljati, če take odločbe ni. Vendar to po eni strani ne pomeni, da se ta direktiva ne uporablja *ratione materiae* za tožbe „stand-alone“. Po drugi strani v obravnavani zadevi obstajata dve odločbi nacionalnega organa, pristojnega za konkurenco, in vprašanji za predhodno odločanje sta namenjeni prav ugotovitvi učinkov in dokazne vrednosti teh odločb v okviru civilne tožbe, vložene pri predložitvenem sodišču, vključno z odškodninsko tožbo.

46. Poleg tega je treba še poudariti, da se Direktiva 2014/104, kot izhaja iz njenega člena 1, uporablja izključno za odškodninske tožbe in se, nasprotno, ne uporablja za civilne tožbe za razglasitev ničnosti sporazumov, ki so v nasprotju s členom 101(2) PDEU. Tovrstne ničnostne tožbe torej niso urejene na ravni sekundarnega prava Unije.

²³ Glej točko 8 teh sklepnih predlogov.

²⁴ Glede stvarnega področja uporabe Direktive 2014/104 glej tudi sklepne predloge generalne pravobranilke J. Kokott v zadevi Cogeco Communications (C-637/17, EU:C:2019:32, točke od 55 do 58).

b) Uporaba *ratione temporis*

47. Glede uporabe člena 9(1) Direktive 2014/104 *ratione temporis* ugotavljam, da je Sodišče v nedavni sodbi z dne 22. junija 2022, Volvo in DAF Trucks (C-267/20, EU:C:2022:494, v nadaljevanju: sodba Volvo), pojasnilo merila za določitev uporabe *ratione temporis* različnih določb te direktive. Poleg tega je šlo za predlog za sprejetje predhodne odločbe, ki ga je vložilo špansko sodišče.²⁵

48. V tem okviru je Sodišče najprej opozorilo, da Direktiva 2014/104 vsebuje posebno določbo, in sicer člen 22, ki izrecno določa pogoje za časovno uporabo njenih materialnopравnih in procesnopравnih določb.²⁶

49. Natančneje, po eni strani so morale države članice na podlagi člena 22(1) Direktive 2014/104 zagotoviti, da se nacionalni ukrepi, sprejeti na podlagi člena 21 za uskladitev z materialnopравnimi določbami te direktive, ne uporabljajo retroaktivno.²⁷

50. Po drugi strani so morale države članice na podlagi člena 22(2) Direktive 2014/104 zagotoviti, da se vsi nacionalni ukrepi, sprejeti za uskladitev s procesnopравnimi določbami te direktive, ne uporabljajo za odškodninske tožbe, ki so bile predložene nacionalnim sodiščem pred 26. decembrom 2014.²⁸

51. Iz tega sledi, da je treba za določitev časovne uporabe člena 9(1) Direktive 2014/104, na prvem mestu, ugotoviti, ali je ta določba materialnopравna določba ali ne.²⁹

52. Sodišče je poleg tega razsodilo, da je treba po določitvi, ali je zadevna določba materialnopравna ali ne, na drugem mestu, preveriti, ali je v okoliščinah, kakršne so te v postopku v glavni stvari, v katerih je bila Direktiva 2014/104 prepozno prenesena, zadevni položaj, če ga ni mogoče opredeliti kot novega, nastal pred iztekom roka za prenos te direktive oziroma ali je še naprej ustvarjal učinke po izteku tega roka.³⁰

53. Glede direktiv namreč iz sodne prakse izhaja, da je na področje uporabe *ratione temporis* neke direktive na splošno mogoče vključiti le, po eni strani, pravne položaje, nastale po izteku roka za prenos direktive, ali, po drugi strani, pravne položaje, nastale v času veljavnosti starega pravila, ki še naprej ustvarjajo učinke tudi po začetku veljavnosti nacionalnih aktov, sprejetih za prenos direktive po izteku roka za njen prenos.³¹

²⁵ Glede uporabe *ratione temporis* Direktive 2014/104 glej tudi sklepne predloge generalnega pravobranilca M. Szpunarja v zadevi PACCAR in drugi (C-163/21, EU:C:2022:286, točke od 52 do 58) in v zadevi RegioJet (C-57/21, EU:C:2022:363, točke od 27 do 36).

²⁶ Glej sodbo Volvo, točka 35, in sodbo z dne 28. marca 2019, Cogeco Communications (C-637/17, EU:C:2019:263, v nadaljevanju: sodba Cogeco, točka 25).

²⁷ Glej sodbo Volvo, točka 36, in sodbo Cogeco, točka 26.

²⁸ Glej sodbo Volvo, točka 37, in sodbo Cogeco, točka 27.

²⁹ Glej sodbo Volvo, točka 38. Sodišče je v točki 39 te sodbe pojasnilo, da je treba vprašanje, katere od določb Direktive 2014/104 so materialnopравne in katere to niso – glede na to, da člen 22 te direktive ne napotuje na nacionalno pravo – presojati z vidika prava Unije, in ne z vidika nacionalnega prava, ki se uporablja.

³⁰ Glej sodbo Volvo, točka 42.

³¹ Glej sodbo Volvo, točki 33 in 34 ter navedena sodna praksa.

1) Narava člena 9(1) Direktive 2014/104 kot materialnopravne ali procesnopravne določbe

54. Čeprav Direktiva 2014/104 v členu 22 določa različne pogoje uporabe *ratione temporis* za svoje določbe glede na to, ali gre za procesnopravne ali materialnopravne določbe, v njej ni opredeljeno, katere od njenih določb je treba šteti za materialnopravne ali procesnopravne.

55. Na splošno je mogoče meniti, da materialnopravna pravila določajo obstoj in obseg odgovornosti oseb, ki so udeležene pri kršitvi konkurenčnega prava, medtem ko procesnopravna pravila določajo potek postopka.³²

56. Vendar je Sodišče, ker v Direktivi 2014/104 ni napotkov, v svoji sodni praksi natančno analiziralo vsebino in namen vsake določbe te direktive, katere uporaba *ratione temporis* je bila vprašljiva, da bi ugotovilo, ali gre za materialnopravno ali procesnopravno določbo.

57. V zvezi s členom 9(1) Direktive 2014/104 je treba opozoriti, da iz besedila te določbe izhaja, da države članice zagotovijo, da kršitev konkurenčnega prava, ugotovljena s pravnomočno odločbo nacionalnega organa, pristojnega za konkurenco, ali pritožbenega sodišča, velja za neovrgljivo dokazano za namene odškodninske tožbe, vložene pri nacionalnih sodiščih na podlagi člena 101 ali 102 PDEU ali nacionalnega konkurenčnega prava.

58. Kot izhaja iz uvodne izjave 34 Direktive 2014/104, je namen navedene določbe zagotoviti pravno varnost, preprečiti nedoslednosti pri uporabi členov 101 in 102 PDEU, povečati uspešnost in procesno učinkovitost odškodninskih tožb ter krepiti delovanje notranjega trga za podjetja in potrošnike.

59. Za dosego teh ciljev je s to določbo v bistvu odločbam nacionalnih organov, pristojnih za konkurenco, ali pritožbenega organa, ki so postale pravnomočne in s katerimi je ugotovljena kršitev konkurenčnega prava, podeljena neovrgljiva dokazna vrednost te ugotovitve za namene odškodninske tožbe. S tega vidika je mogoče šteti, da člen 9(1) Direktive 2014/104 ureja dokazno vrednost kvalificiranega dokaza, in sicer odločbe nacionalnega organa, pristojnega za konkurenco. V primeru ujemanja³³ med kršitvijo, ugotovljeno v odločbi nacionalnega organa, in kršitvijo, s katero je bila domnevno povzročena škoda, katere povračilo se zahteva v okviru civilne tožbe, bo ta odločba veljala za neovrgljiv dokaz kršitve v okviru te tožbe.

60. Vendar, čeprav iz prejšnje točke teh sklepnih predlogov izhaja, da člen 9(1) Direktive 2014/104 ureja presojo (kvalificiranega) dokaza, in sicer odločbe nacionalnega organa, pristojnega za konkurenco, po mojem mnenju za to določbo ni mogoče šteti, da ima zgolj dokazni namen.³⁴

³² Glej sklepne predloge generalnega pravobranilca M. Szpunarja v zadevi RegioJet (C-57/21, EU:C:2022:363, točka 29).

³³ V zvezi s tem iz uvodne izjave 34 Direktive 2014/104 po eni strani izhaja, da je treba ugotovitev kršitve člena 101 ali 102 PDEU, ki jo vsebuje pravnomočna odločba nacionalnega organa, pristojnega za konkurenco, šteti za neovrgljivo dokazano v okviru odškodninskih tožb v zvezi s to kršitvijo, vloženi v državi članici organa, pristojnega za konkurenco. Po drugi strani iz nje izhaja, da mora učinek ugotovitve zajemati le naravo navedene kršitve ter njen vsebinski, osebni, časovni in geografski obseg, kot ga je ugotovil organ, pristojen za konkurenco. Iz besedila te uvodne izjave po eni strani izhaja, da se mora ugotovitev kršitve pravil o konkurenci v pravnomočni odločbi organa, pristojnega za konkurenco, da bi se lahko štela za neovrgljivo dokazano v okviru odškodninske tožbe v skladu s členom 9(1) te direktive, nanašati na isto kršitev, s katero je bila domnevno povzročena škoda oškodovancu, ki je vložil tožbo. Zato mora obstajati ujemanje med kršitvama. Po drugi strani iz te uvodne izjave izhaja, da se mora to ujemanje nanašati na naravo kršitve ter njen vsebinski, osebni, časovni in geografski obseg (v zvezi s tem glej tudi točko 96 teh sklepnih predlogov).

³⁴ Glej prav tako v zvezi s tem sklepne predloge generalne pravobranilke J. Kokott v zadevi Cogeco Communications (C-637/17, EU:C:2019:32, točka 61).

61. Obstoje kršitve pravil o konkurenci, s katero je bila domnevno povzročena škoda, katere povračilo se zahteva v okviru odškodninske tožbe, je namreč del nujno potrebnih elementov, ki jih mora imeti oškodovanec na voljo, da lahko vloži odškodninsko tožbo.³⁵

62. Ker člen 9(1) Direktive 2014/104 določa, da je treba kršitev konkurenčnega prava, če je ugotovljena s pravnomočno odločbo organa, pristojnega za konkurenco, šteti za neovrgljivo dokazano, tako da oškodovancu, ki vloži tožbo, ni treba dokazati obstoja take kršitve, je po mojem mnenju treba šteti, da se ta določba nanaša na enega od konstitutivnih elementov civilne odgovornosti za kršitve določb konkurenčnega prava.³⁶

63. S to določbo je v bistvu uvedena neizpodbojna domneva³⁷ obstoja enega od teh elementov, in sicer kršitve, za namene odškodninske tožbe, kadar je bila ista kršitev ugotovljena s pravnomočno odločbo nacionalnega organa, pristojnega za konkurenco, države članice sodišča, pri katerem je bila vložena tožba, ali pritožbenega organa iste države članice. Ker gre za neizpodbojno domnevo konstitutivnega elementa civilne odgovornosti, ta domneva neposredno vpliva na pravni položaj podjetja, zoper katero je vložena odškodninska tožba.³⁸

64. V teh okoliščinah menim, da člen 9(1) Direktive 2014/104 pomeni pravilo, ki je tesno povezano z nastankom, pripisom in obsegom civilne odgovornosti podjetij, ki so kršila pravila o konkurenci, in da ga je zato mogoče opredeliti kot materialnopravno pravilo.³⁹ Iz tega sledi, da je bistveno pravilo v smislu člena 22(1) te direktive.

2) Vprašanje, ali je položaj iz postopka v glavni stvari nastal pred rokom za prenos Direktive 2014/104

65. Kot izhaja iz točke 52 teh sklepnih predlogov, je treba za določitev časovne uporabe člena 9(1) Direktive 2014/104 preveriti tudi, ali je v obravnavani zadevi položaj iz postopka v glavni stvari nastal pred iztekom roka za prenos te direktive oziroma ali še naprej ustvarja učinke po izteku tega roka.⁴⁰

66. V obravnavanem primeru je treba pravni položaj iz postopka v glavni stvari, v zvezi s katerim je treba preveriti, ali je nastal pred tem datumom, po mojem mnenju obravnavati glede na konkretizacijo konstitutivnih elementov pravice dedičev osebe KN do odškodnine za škodo, ki jo je družba Repsol povzročila s kršitvijo pravil o konkurenci.⁴¹

67. V obravnavanem primeru dediči osebe KN zahtevajo odškodnino za škodo, ki so jo utrpeli zaradi omejitev konkurence, vsebovanih v petih pogodbah, navedenih v točkah 11 in 14 teh sklepnih predlogov, ki so jih sklenili z družbo Repsol.

³⁵ Glej sodbo Volvo, točka 60.

³⁶ Glej v tem smislu v zvezi z drugimi konstitutivnimi elementi odgovornosti (to je vzročno zvezo in škodo) sodbo Volvo, točka 94.

³⁷ Glej v zvezi s tem sklepne predloge generalne pravobranilke J. Kokott v zadevi Cogeco Communications (C-637/17, EU:C:2019:32, točka 95).

³⁸ Glej v tem smislu sodbo Volvo, točka 95.

³⁹ Glej v tem smislu sodbo Volvo, točki 95 in 96, ter sklepne predloge generalne pravobranilke J. Kokott v zadevi Cogeco Communications (C-637/17, EU:C:2019:32, točka 62).

⁴⁰ Glej sodbo Volvo, točka 49. Iz točke 8 teh sklepnih predlogov izhaja tudi, da Direktiva 2014/104 v špansko pravo ni bila prenesena v roku za prenos.

⁴¹ Glej po analogiji sodbo z dne 16. decembra 2010, Stichting Natuur en Milieu in drugi (C-266/09, EU:C:2010:779, točki 34 in 35).

68. V zvezi s tem po eni strani iz predložitvene odločbe izhaja, da je bila zadnja pogodba, ki so jo sklenili dediči osebe KN in na kateri utemeljujejo odgovornost družbe Repsol, podpisana 17. julija 2009 za obdobje petih let. Tako je očitno, da je ta pogodba prenehala veljati najpozneje leta 2014, to je pred iztekom roka za prenos Direktive 2014/104, ki je bil 27. decembra 2016.⁴² Iz tega sledi, da na ta datum klavzule v pogodbah, ki so vsebovale vertikalne omejitve, zaradi katerih je prišlo do nezakonitega ravnanja, niso več imele učinkov in da se je tako, vsaj kar natančneje zadeva dediče osebe KN,⁴³ kršitev končala pred navedenim datumom izteka tega roka za prenos.⁴⁴

69. Po drugi strani iz vloge za začetek postopka, ki so jo dediči osebe KN vložili pri predložitvenem sodišču, izrecno izhaja, da ti zahtevajo povračilo škode, ki naj bi jo utrpeli v obdobju med 14. januarjem 1993 in 17. aprilom 2013, ko je družba Repsol opravila zadnjo dobavo dedičem osebe KN.⁴⁵ Ugotoviti je torej treba, da ti zahtevajo odškodnino za škodo, ki naj bi jo utrpeli v obdobju, ki je poteklo pred iztekom roka za prenos Direktive 2014/104.

70. V teh okoliščinah je treba po mojem mnenju ugotoviti, da je treba na dan izteka roka za prenos Direktive 2014/104 pravni položaj iz postopka v glavni stvari šteti za nastal.

71. V teh okoliščinah je treba ob upoštevanju člena 22(1) Direktive 2014/104 ugotoviti, da člena 9(1) te direktive ni mogoče uporabiti *ratione temporis* za odškodninsko tožbo, ki se, čeprav je bila vložena po začetku veljavnosti nacionalnih določb, s katerimi je bila navedena direktiva prepozno prenesena v nacionalno pravo, po eni strani nanaša na kršitev, ki izhaja iz omejitev konkurence, vsebovanih v pogodbah, katerih učinki so prenehali pred iztekom roka za prenos te direktive, in po drugi strani na odškodninski zahtevek za škodo, ki je bila povzročena v obdobju, ki je poteklo pred tem datumom.

72. Iz vsega navedenega po mojem mnenju izhaja, da se člen 9(1) Direktive 2014/104 v zadevi v glavni stvari ne uporablja.

B. Vprašnji za predhodno odločanje

73. Vprašnji za predhodno odločanje, ki ju je predložitveno sodišče postavilo v tej zadevi, je treba preučiti ob upoštevanju navedenih preudarkov.

74. Predložitveno sodišče s prvim vprašanjem za predhodno odločanje v bistvu sprašuje o dokazni vrednosti, ki jo mora v okviru civilne tožbe, vložene pri njem, pripisati odločbama španskih organov, pristojnih za konkurenco, iz let 2001 in 2009. Navedeno sodišče želi natančneje izvedeti, ali je treba pogoje iz člena 2 Uredbe št. 1/2003 v zvezi z dokaznim bremenom šteti za izpolnjene, če je tožeča stranka na podlagi teh odločb dokazala, da njeno pogodbeno razmerje v zvezi z izključno dobavo in poslovanjem pod blagovno znamko spada na ozemeljsko in časovno področje uporabe, ki ga je preučil nacionalni organ, pristojen za konkurenco.

⁴² Glej člen 21(1) Direktive 2014/104.

⁴³ Iz predložitvene odločbe je namreč razvidno, da je, kot je bilo navedeno v točki 18 teh sklepnih predlogov, CNMC v več odločbah, izdanih v okviru postopka spremljanja, ugotovila, da je družba Repsol svoje nezakonito ravnanje ohranila tudi po izteku roka za prenos Direktive 2014/104. Ker pa je v obravnavanem primeru kršitev, ki jo je storila družba Repsol, povezana z nekaterimi vertikalnimi omejitvami, ki jih vsebujejo pogodbe z določenimi distributerji goriva, se nezakonito ravnanje, ki je bilo ugotovljeno v teh odločbah, izdanih v okviru postopka spremljanja, in je bilo storjeno po datumu izteka učinkov zadnje pogodbe, ki so jo dediči osebe KN sklenili z družbo Repsol, ne more nanašati nanje.

⁴⁴ Glej v tem smislu sodbo Volvo, točka 103.

⁴⁵ Glej str. 6 predloga za izdajo ugotovitevne sodbe, ki so ga dediči osebe KN vložili pri predložitvenem sodišču.

75. Predložitveno sodišče z drugim vprašanjem za predhodno odločanje v bistvu sprašuje, ali je v primeru, da je treba pogoje iz člena 2 Uredbe št. 1/2003 v zvezi z dokaznim bremenom šteti za izpolnjene na podlagi navedenih dveh odločb, posledica nujno razglasitev ničnosti zadevnih pogodb v skladu s členom 101(2) PDEU.

76. Ker sta vprašanji za predhodno odločanje povezani, menim, da je treba nanju odgovoriti skupaj.

77. V zvezi s tem je treba najprej opozoriti, da v skladu s členom 2 Uredbe št. 1/2003 dokazno breme za kršitev člena 101(1) PDEU nosi stranka, ki kršitev zatrjuje.

78. Zato morajo dediči osebe KN v zadevi v glavni stvari za namene tako ničnostne tožbe kot tudi odškodninske tožbe, ki so ju vložili, dokazati, da je družba Repsol kršila prepoved sporazumov o omejevanju konkurence. Za to so predložitvenemu sodišču predložili odločbi iz let 2001 in 2009.

79. Kot je bilo poudarjeno zgoraj,⁴⁶ sta tožbi (ničnostna in odškodninska), ki so ju vložili dediči osebe KN, povezani, vendar pravno ločeni. Ker se harmonizacija, izvedena z Direktivo 2014/104 na področju odškodninskih tožb, v zadevi v glavni stvari še ne uporablja *ratione temporis*,⁴⁷ za nobeno od teh dveh tožb ni posebnih predpisov sekundarne zakonodaje v zvezi z vprašanjem dokazne vrednosti odločb nacionalnih organov, pristojnih za konkurenco. V teh okoliščinah je treba analizo za obe tožbi opraviti na podlagi določb primarnega prava in splošnih načel prava Unije, kot se razlagajo v sodni praksi Sodišča.

1. Upoštevana načela sodne prakse

80. V zvezi s tem je treba najprej opozoriti, da ima člen 101(1) PDEU neposredne učinke v odnosih med posamezniki in za zadevne posameznike ustvarja pravice, ki jih morajo nacionalna sodišča varovati.⁴⁸

81. Vsakdo se namreč lahko pred sodiščem sklicuje na kršitev člena 101(1) PDEU in torej uveljavlja ničnost omejevalnega sporazuma ali ravnanja, ki ga ta določba prepoveduje, iz člena 101(2) PDEU ter zahteva odškodnino za škodo, ki jo je utrpel, kadar obstaja vzročna zveza med to škodo in tem omejevalnim sporazumom ali tem ravnanjem.⁴⁹

82. V zvezi s tem je Sodišče priznalo, da bi bil polni učinek člena 101 PDEU in zlasti polni učinek prepovedi, določene v njegovem odstavku 1, ogrožen, če ne bi mogel vsakdo zahtevati odškodnine za škodo, ki mu je nastala zaradi pogodbe ali ravnanja, ki lahko omejuje ali izkrivlja konkurenco.⁵⁰ Enako velja, če katera koli stranka pogodbe, ki je prepovedana s to določbo, ne more uveljavljati ničnosti te pogodbe, saj bi brez sodne ugotovitve ničnosti ostala pravna negotovost glede učinkov te pogodbe, za katero bi se lahko štelo, da ima učinke, čeprav je nična, ker je v nasprotju s členom 101(1) PDEU.

⁴⁶ Glej točki 30 in 39 teh sklepnih predlogov.

⁴⁷ Glej točke od 47 do 72 teh sklepnih predlogov.

⁴⁸ Sodba z dne 11. novembra 2021, Stichting Cartel Compensation in Equilib Netherlands (C-819/19, EU:C:2021:904, točka 48 in navedena sodna praksa).

⁴⁹ Sodba z dne 11. novembra 2021, Stichting Cartel Compensation in Equilib Netherlands (C-819/19, EU:C:2021:904, točka 49 in navedena sodna praksa).

⁵⁰ Glej med drugim sodbo z dne 14. marca 2019, Skanska Industrial Solutions in drugi (C-724/17, EU:C:2019:204, točka 25 in navedena sodna praksa).

83. Tako so nacionalna sodišča pristojna za uporabo člena 101 PDEU med drugim v zasebnopravnih sporih, saj ta pristojnost izhaja iz neposrednega učinka tega člena.⁵¹

84. Iz ustaljene sodne prakse je namreč razvidno, da so nacionalna sodišča, ki morajo v okviru svojih pristojnosti uporabiti določbe prava Unije, dolžna ne samo zagotoviti polni učinek teh določb, ampak tudi zaščititi pravice, ki jih te določbe dajejo posameznikom. Skrb za zagotovitev pravnega varstva, ki za pravne subjekte izhaja iz neposrednega učinka določb prava Unije, je zaupana tem sodiščem.⁵²

85. Ob neobstoju ureditve Unije – kar zadeva ničnostno tožbo in ki se uporablja *ratione temporis* v zvezi z odškodninsko tožbo – mora nacionalni pravni red vsake države članice določiti podrobna pravila glede izvrševanja pravice uveljavljati ničnost ali zahtevati odškodnino za škodo, nastalo zaradi omejevalnega sporazuma ali ravnanja, prepovedanega s členom 101 PDEU, vključno s pravili v zvezi z dokazno vrednostjo odločb organa, pristojnega za konkurenco, pred civilnimi sodišči, če se upoštevata načeli enakovrednosti in učinkovitosti.⁵³

86. Tako pravila za pravna sredstva, ki zagotavljajo varstvo pravic, ki jih imajo posamezniki zaradi neposrednega učinka prava Unije, ne smejo biti manj ugodna od tistih, ki veljajo za podobna nacionalna pravna sredstva (načelo enakovrednosti), in ne smejo praktično onemogočiti ali čezmerno otežiti uveljavljanja pravic, ki jih daje pravni red Unije (načelo učinkovitosti).⁵⁴

87. V zvezi s tem in, natančneje, na področju konkurenčnega prava ta pravila ne smejo posegati v učinkovito uporabo pravil Unije na področju konkurence in zlasti člena 101 PDEU.⁵⁵

88. Poleg tega je treba pojasniti, da iz sodne prakse izhaja, da je izvajanje pristojnosti, ki je nacionalnim sodiščem podeljena za uporabo člena 101 PDEU v zasebnopravnih sporih, navedena v točki 83 zgoraj, lahko omejeno med drugim z načelom pravne varnosti, zlasti s potrebo, da se prepreči, da bi navedena sodišča in subjekti, ki so odgovorni za upravo izvajanje pravil Unije o konkurenci, sprejeli nasprotujoče si odločitve.⁵⁶

2. Uporaba v obravnavani zadevi: procesna avtonomija in omejitve, ki izhajajo iz načel učinkovitosti in pravne varnosti

89. Iz načel sodne prakse, navedenih v prejšnjih točkah teh sklepnih predlogov, izhaja, da morajo države članice ob neobstoju ureditve Unije, ki bi urejala to področje, v okviru svoje procesne avtonomije urejati dokazno vrednost odločb organa, pristojnega za konkurenco, v zasebnopravnih sporih, v katerih se oseba pred sodiščem sklicuje na kršitev člena 101(1) PDEU, da bi na podlagi člena 101(2) PDEU uveljavljala ničnost omejevalnega sporazuma ali ravnanja, ki ga prvonavedena določba prepoveduje, ter zahtevala odškodnino za utrpelo škodo, kadar obstaja vzročna zveza med to škodo in tem omejevalnim sporazumom ali tem ravnanjem.

⁵¹ Sodba z dne 11. novembra 2021, Stichting Cartel Compensation in Equilib Netherlands (C-819/19, EU:C:2021:904, točka 51 in navedena sodna praksa).

⁵² Sodba z dne 11. novembra 2021, Stichting Cartel Compensation in Equilib Netherlands (C-819/19, EU:C:2021:904, točka 52 in navedena sodna praksa).

⁵³ Glej v tem smislu sodbo z dne 14. marca 2019, Skanska Industrial Solutions in drugi (C-724/17, EU:C:2019:204, točka 27 in navedena sodna praksa), ter po analogiji sodbo Cogeco, točka 42.

⁵⁴ Glej sodbo z dne 5. junija 2014, Kone in drugi (C-557/12, EU:C:2014:1317, točka 25), ter po analogiji sodbo Cogeco, točka 43.

⁵⁵ Glej sodbo z dne 5. junija 2014, Kone in drugi (C-557/12, EU:C:2014:1317, točka 26).

⁵⁶ Sodba z dne 11. novembra 2021, Stichting Cartel Compensation in Equilib Netherlands (C-819/19, EU:C:2021:904, točka 55). V zvezi s tem glej tudi uvodno izjavo 34 Direktive 2014/104.

90. Vendar iz navedenih načel sodne prakse izhaja, da je procesna avtonomija držav članic v zvezi s tem omejena z načeloma enakovrednosti in učinkovitosti po eni strani ter z načelom pravne varnosti po drugi strani.

91. Kar zadeva, na prvem mestu, načelo učinkovitosti, na katero se je predložitveno sodišče sklicevalo v predložitveni odločbi,⁵⁷ se strinjam z mnenjem, da bi bilo uveljavljanje pravice do odškodnine za kršitev člena 101(1) PDEU čezmerno oteženo, če predhodnemu delu organa, pristojnega za konkurenco, ne bi bil priznan nikakršen učinek v okviru civilne odškodninske tožbe.⁵⁸ Iz tega sledi, da bi morala biti glede na posebno zapletenost številnih kršitev konkurenčnega prava in praktične težave, ki jih imajo oškodovanci pri dokazovanju teh kršitev, na podlagi načela učinkovitosti pravnomočna ugotovitev kršitve člena 101(1) PDEU s strani nacionalnega organa, pristojnega za konkurenco, v okviru odškodninske tožbe upoštevna *vsaj* kot indic ali začetni dokaz obstoja kršitve.⁵⁹

92. Enako po mojem mnenju velja za tožbe za razglasitev ničnosti omejevalnega sporazuma ali ravnanja, prepovedanega s to določbo, ki je določena v členu 101(2) PDEU. Ker je pravnomočna ugotovitev nacionalnega organa, pristojnega za konkurenco, da je bila storjena kršitev, upoštevna za ugotovitev take ničnosti, je treba na podlagi načela učinkovitosti taki ugotovitvi priznati *vsaj* okvirno vrednost indica ali začetnega dokaza v okviru ničnostne tožbe, da se zagotovi polni učinek člena 101 PDEU in zlasti polni učinek prepovedi iz odstavka 1 tega člena.

93. Pristop, v skladu s katerim civilno sodišče ne more prezreti ugotovitev nacionalnih organov, pristojnih za konkurenco, v zvezi s kršitvami konkurenčnega prava Unije, je poleg tega v skladu z nujnim funkcionalnim dopolnjevanjem med „public enforcement“ in „private enforcement“ tega prava. Kot sem že imel priložnost navesti⁶⁰ in kot je to priznalo Sodišče, je namreč izvajanje konkurenčnega prava, v zasebnem ali javnem interesu, nepogrešljiv instrument za krepitev učinkovitosti politike za preprečevanje protikonkurenčnih ravnanj. S tega vidika namen prvega ni le zadovoljitev interesov fizičnih oseb, ampak ima tudi odvrčilen namen, ki prispeva k doseganju ciljev v javnem interesu, ki spadajo v okvir varstva konkurence. Bolj kot se torej izključujejo ali zmanjšujejo praktične ovire – kot je zahteva po dokazovanju kršitve, čeprav je organ, pristojen za konkurenco, že ugotovil isto kršitev ali kršitev, ki se *vsaj* delno ujema – za odškodninske tožbe subjektov, oškodovanih zaradi kršitev pravil o konkurenci, bolj se ta odvrčilni učinek krepi.

94. Res je, da načela učinkovitosti in zahteve po zagotovitvi polnega učinka člena 101 PDEU ni mogoče razlagati tako, da se od držav članic zahteva, da priznajo neizpodbojno domnevo, kot je ta, ki je v zvezi z odškodninskimi tožbami zdaj določena v členu 9(1) Direktive 2014/104.⁶¹ Vendar menim, da se mora v okviru polja proste presoje, ki jo ima civilno sodišče na podlagi svojih nacionalnih postopkovnih pravil – ki spadajo v procesno avtonomijo držav članic – v zvezi s presojo dokazov, vrednost, ki jo mora to sodišče v skladu z načelom učinkovitosti pripisati

⁵⁷ Niti v predlogu za sprejetje predhodne odločbe, ki ga je vložilo predložitveno sodišče, niti v stališčih, ki so jih stranke predložile pred Sodiščem, ni omenjena morebitna težava v zvezi z načelom enakovrednosti.

⁵⁸ Glej v tem smislu in po analogiji sklepne predloge generalne pravobranilke J. Kokott v zadevi Cogeco Communications (C-637/17, EU:C:2019:32, točka 93).

⁵⁹ Glej v tem smislu in po analogiji sklepne predloge generalne pravobranilke J. Kokott v zadevi Cogeco Communications (C-637/17, EU:C:2019:32, točka 93). Glej – po analogiji tudi z odločbami Komisije na podlagi člena 9 Uredbe št. 1/2003 – sodbo z dne 23. novembra 2017, Gasorba in drugi (C-547/16, EU:C:2017:891, točka 29).

⁶⁰ Glej moje sklepne predloge v zadevi Sumal (C-882/19, EU:C:2021:293, točka 67 in navedena sodna praksa).

⁶¹ Generalna pravobranilka J. Kokott v točkah 95 in 96 sklepnih predlogov v zadevi Cogeco Communications (C-637/17, EU:C:2019:32) podrobno pojasnjuje, zakaj je to tako.

ugotovitvi kršitve, vsebovani v pravnomočni odločbi nacionalnega organa, pristojnega za konkurenco, razlikovati glede na stopnjo ujemanja med kršitvijo, ugotovljeno v tej odločbi, in zatrjevano kršitvijo, na kateri temelji civilna tožba, vložena pri njem.

95. Kadar torej obstaja ujemanje med kršitvijo člena 101(1) PDEU, ki jo je ugotovil nacionalni organ, pristojen za konkurenco, in zatrjevano kršitvijo, na kateri temelji civilna tožba, vložena pri nacionalnem sodišču, ki se nanaša na *naravo* kršitve ter njen *vsebinski, osebni, časovni in geografski obseg*,⁶² menim, da mora civilno sodišče na podlagi načela učinkovitosti in zahteve po zagotovitvi polnega učinka člena 101 PDEU tej ugotovitvi pripisati ne le vrednost indica ali začetnega dokaza, ampak najmanj vrednost dokaza *prima facie* v zvezi z obstojem te kršitve.⁶³ V takem primeru bi namreč obstajalo popolno ujemanje med ugotovljeno kršitvijo in kršitvijo, zatrjevano za namene civilne tožbe, ki glede na zgoraj navedena načela po mojem mnenju ne bi upravičevalo dejstva, da se ugotovitvi nacionalnega organa, pristojnega za konkurenco, pripiše zgolj vrednost indica ali začetnega dokaza.

96. V zvezi s tem sklicevanje na „naravo kršitve“ pomeni, da mora to biti ista kršitev, ki temelji na isti opredelitvi dejstev, vsebovani v odločbi organa, pristojnega za konkurenco. Sklicevanje na „vsebinski obseg“ kršitve pomeni, da se mora ujemanje nanašati na ravnanje, ki je izrecno navedeno v odločbi organa, pristojnega za konkurenco.⁶⁴ Sklicevanje na „osebni obseg“ kršitve pomeni, da je to dokaz *prima facie* za kršitev samo za podjetja, v zvezi s katerimi je kršitev pravil o konkurenci ugotovljena v pravnomočni odločbi.⁶⁵ Sklicevanje na „časovni obseg“ kršitve pomeni, da ugotovitve iz pravnomočne odločbe pomenijo dokaz *prima facie* za civilno sodišče samo za čas trajanja kršitve, kakor je bil ugotovljen v tej pravnomočni odločbi. Prav tako sklicevanje na „geografski obseg“ kršitve pomeni, da je navedena odločba dokaz *prima facie* za civilno sodišče samo za ozemlje, na katerem je bila v navedeni odločbi ugotovljena kršitev.

97. Nasprotno, kadar ujemanje med kršitvijo člena 101(1) PDEU, ki jo je ugotovil nacionalni organ, pristojen za konkurenco, in kršitvijo, na kateri temelji civilna tožba, vložena pri nacionalnem sodišču, ni popolno, ampak le delno, ker se na primer ugotovitev nacionalnega organa, pristojnega za konkurenco, nanaša na protikonkurenčna ravnanja, ki se, čeprav so podobna in jih izvaja isto podjetje, ne ujemajo natančno s tistimi, ugotovljenimi v odločbi organa, pristojnega za konkurenco, nacionalno sodišče ne bo moglo popolnoma prezreti odločbe, ampak ji bo moralo na podlagi načela učinkovitosti in zahteve po zagotovitvi polnega učinka člena 101 PDEU pripisati vrednost indica ali začetnega dokaza.

⁶² Sklicevanje na ta merila očitno odraža uvodno izjavo 34 Direktive 2014/104, ki se, kot je bilo že navedeno, v obravnavanem primeru ne uporablja. Vendar se lahko Sodišče prosto opre na to direktivo, da bi konkretiziralo obseg prava na podlagi razlage, ki temelji na splošnih načelih.

⁶³ Pojem „dokaz *prima facie*“, katerega obseg je pojasnjen v točki 107 zgoraj, je izrecno uporabljen v členu 9(2) Direktive 2014/104. Glede tega poudarjam, da čeprav je v veliki večini jezikovnih različic te določbe uporabljen izraz „dokaz *prima facie*“ (glej angleško, francosko, nemško, italijansko, portugalsko, bolgarsko, češko, dansko, estonsko, hrvaško, litovsko, malteško, nizozemsko, romunsko, slovaško, slovensko in švedsko različico), je v španski različici te določbe uporabljen izraz „principio de prueba“, ki dobesedno ustreza izrazu „commencement de preuve“ („začetni dokaz“). Vendar se zdi, da gre za nenatančnost v besedilu španske različice te določbe, ki ne ustreza drugim jezikovnim različicam. Vsekakor – kot je podrobneje razvidno iz točk od 105 do 107 teh sklepnih predlogov – je treba v okviru Direktive 2014/104 pojem „dokaz *prima facie*“ razlikovati od pojma „indic ali začetni dokaz“, nanaša pa se na dokazno sredstvo, ki ima večjo dokazno moč od zgolj „začetnega dokaza“.

⁶⁴ Če se v okviru odškodninske tožbe uveljavljajo še druga protikonkurenčna ravnanja, tudi če so povezana z ravnanji, ki so bila ugotovljena in opredeljena kot kršitev v pravnomočni odločbi organa, pristojnega za konkurenco, jih bo treba dokazati pred civilnim sodiščem, ki jih bo lahko prosto presojalo brez kakršnih koli omejitev.

⁶⁵ Zato učinka dokaza *prima facie*, ki ga ima ta odločba, ni mogoče razširiti na druga podjetja, ki niso navedena v navedeni odločbi. Če želi oškodovanec uveljavljati odgovornost drugih podjetij, mora dokazati, da so ta podjetja storila kršitev, nacionalno sodišče pa lahko prosto presoja različne dokaze, predložene v zvezi s tem.

98. Primer takega položaja je lahko ta, ki izhaja iz obravnavane zadeve, v katerem distributer vloži civilno tožbo zaradi kršitve člena 101(1) PDEU, pri čemer trdi, da nekatere klavzule njegovih pogodb vsebujejo vertikalne omejitve, podobne tistim, ki so v odločbi nacionalnega organa, pristojnega za konkurenco, posebej opredeljene kot kršitve. V takem primeru se vsebinski obseg kršitve, ugotovljene v odločbi, in vsebinski obseg kršitve, ki se uveljavlja za namene civilne tožbe, ne ujemata, ujemajo pa se vsi drugi elementi (to je narava kršitve ter osebni, časovni in geografski obseg). V takem primeru civilno sodišče ne more prezreti odločbe nacionalnega organa, pristojnega za konkurenco, s katero je ugotovljena kršitev člena 101(1) PDEU, ampak ji mora pripisati vrednost indica ali začetnega dokaza v zvezi z obstojem kršitve v smislu, pojasnjenem v točki 106 teh sklepnih predlogov.

99. Kar zadeva, na drugem mestu, načelo pravne varnosti, je treba najprej opozoriti, da so v skladu s členom 5 Uredbe št. 1/2003 organi držav članic, ki so pristojni za konkurenco, pristojni za uporabo členov 101 in 102 PDEU v posameznih primerih. Ta uredba pa zavezuje učinek v postopkih pred nacionalnimi sodišči določa izključno za odločbe Komisije, zlasti v svojem členu 16, tega učinka pa ni mogoče razširiti na odločbe nacionalnih organov, pristojnih za konkurenco, razen če to izrecno določi zakonodajalec Unije.⁶⁶

100. Vendar to ne spremeni dejstva, da, kot izhaja iz sodne prakse, navedene v točki 88 zgoraj, načelo pravne varnosti nacionalnim sodiščem nalaga, da se, kolikor je mogoče, izogibajo odločitvam, ki so v nasprotju z odločbami subjektov, odgovornih za upravno izvajanje pravil Unije o konkurenci, in sicer poleg Komisije tudi nacionalnih organov, pristojnih za konkurenco.

101. Iz tega sledi, da tudi načelo pravne varnosti nacionalnim sodiščem nalaga, da pravnomočni ugotovitvi nacionalnega organa, pristojnega za konkurenco, da je bila storjena kršitev člena 101 PDEU, pripišejo vsaj vrednost indica ali začetnega dokaza v civilnih tožbah, vloženih pri njih zaradi kršitve konkurenčnega prava Unije, in vrednost dokaza *prima facie*, kadar obstaja ujemanje kršitve, ki jo je ugotovil nacionalni organ, pristojen za konkurenco, in kršitve, na kateri temelji civilna tožba, vložena pri nacionalnem sodišču, kar zadeva naravo kršitve ter njen vsebinski, osebni, časovni in geografski obseg.

102. Glede na navedeno menim, da je primerno navesti štiri dodatne preudarke.

103. Na prvem mestu, iz vsega navedenega izhaja, da civilna sodišča kljub procesni avtonomiji držav članic ne morejo prezreti odločbe organa, pristojnega za konkurenco, v kateri je ugotovljena kršitev konkurenčnega prava Unije. Iz tega sledi, da je nacionalna zakonodaja⁶⁷ ali sodna praksa, kot je ta, ki jo navaja predložitveno sodišče, ki bi zanikala kakršno koli vrednost, tudi kot indica, take odločbe nacionalnega organa, pristojnega za konkurenco, v nasprotju s pravom Unije ter zlasti z zahtevo po zagotovitvi polnega učinka člena 101 PDEU in zahtevami, ki izhajajo iz načel učinkovitosti in pravne varnosti.

104. Na drugem mestu, pojasniti moram, da se preudarki iz točk od 89 do 101 zgoraj uporabljajo izključno za civilne tožbe, ki temeljijo na ugotovitvi nacionalnega organa, pristojnega za konkurenco, da so bila kršena pravila *Unije* o konkurenci. Ta načela se torej ne uporabljajo za civilne tožbe, ki se nanašajo izključno na kršitev nacionalnega konkurenčnega prava. Zahteve v zvezi z načelom učinkovitosti in zahteva po zagotovitvi polnega učinka se namreč nanašajo

⁶⁶ Kot je to storil v členu 9(1) Direktive 2014/104, ki se, kot je navedeno, ne uporablja *ratione temporis*. Glej sklepne predloge generalne pravobranilke J. Kokott v zadevi Cogeco Communications (C-637/17, EU:C:2019:32, točka 96).

⁶⁷ Glej na primer preudarke v zvezi s portugalsko zakonodajo, analizirano v točki 92 in naslednjih sklepnih predlogov generalne pravobranilke J. Kokott v zadevi Cogeco Communications (C-637/17, EU:C:2019:32).

izključno na pravo Unije in v obravnavanem primeru zlasti na člen 101 PDEU. Ne zajemajo nujno nacionalnega prava. Seveda je položaj drugačen v primeru odškodninske tožbe, za katero se uporablja člen 9(1) Direktive 2014/104.⁶⁸

105. Na tretjem mestu, menim, da je za usmerjanje predložitvenega sodišča primerno podati nekaj dodatnih pojasnil glede tega, kaj je treba razumeti z vrednostjo „indica ali začetnega dokaza“ in vrednostjo „dokaza *prima facie*“. Najprej, jasno je, da mora nacionalno sodišče ta pojma razlagati v okviru svojih postopkovnih pravil za presojo dokazov, ki, kot je bilo že navedeno, spadajo v procesno avtonomijo držav članic.

106. Vendar „indic“ ali „začetni dokaz“ po mojem mnenju pomeni element, ki podpira ugotovitev civilnega sodišča o obstoju kršitve, vendar ga je treba presojati in utemeljiti glede na druge dokaze, da bi se lahko obstoj kršitve štel za potrjen.

107. Nasprotno, dokaz *prima facie*⁶⁹ na splošno ustreza dokazu, s katerim je mogoče dokazati verjetnost zatrjevanega dejstva na podlagi izkustvenih maksim, zaradi katerih se obstoj tega dejstva izkaže za verjeten. S tega vidika nacionalna odločba, s katero je ugotovljena kršitev, vodi sodišče, da v okviru svojega polja proste presoje dokazov na podlagi svojega nacionalnega prava domneva obstoj kršitve, pri čemer se opre na izkustveno maksimo, v skladu s katero so se kršitve, ugotovljene v odločbah organov, pristojnih za konkurenco, običajno zgodile. Vendar še vedno obstaja možnost, da stranka, zoper katero je vložena tožba, predloži dokaze, na podlagi katerih se sodišče prepriča o nasprotnem.⁷⁰

108. Na četrtem mestu, kar zadeva spore o glavni stvari, mora predložitveno sodišče na podlagi vseh zgornjih preudarkov in svojega nacionalnega prava presoditi dokazno vrednost odločb iz let 2001 in 2009 v okviru civilne tožbe, o kateri odloča. Sodišče pa mu lahko za usmeritev pri tej presoji zagotovi vse elemente za razlago, ki izhajajo iz prava Unije in ki bi mu lahko koristili.⁷¹

109. Glede tega se v zvezi z odločbo iz leta 2001 zdi, da se nanaša izključno na ugotovitev kršitve nacionalnega konkurenčnega prava, ne da bi se vzporedno uporabljal člen 101(1) PDEU. Če je to tako, kar mora potrditi predložitveno sodišče, bi bila torej dokazna vrednost te odločbe v okviru civilne tožbe, o kateri odloča predložitveno sodišče, urejena izključno z nacionalnim pravom, kot izhaja iz točke 104 zgoraj.

110. Nasprotno, odločba iz leta 2009 vsebuje vzporedno uporabo nacionalnega konkurenčnega prava in člena 101(1) PDEU.

111. V teh okoliščinah mora predložitveno sodišče preveriti, ali obstaja ujemanje med ugotovljeno kršitvijo in kršitvijo, na kateri temeljita civilni tožbi (ničnostna in odškodninska), ki sta bili vloženi pri njem, glede narave kršitve ter njenega vsebinskega, osebnega, časovnega in geografskega obsega, kot se razumeta v skladu s preudarki, navedenimi v točki 96 zgoraj.

⁶⁸ Glej zadnji stavek tega člena in zadnji stavek uvodne izjave 34 Direktive 2014/104.

⁶⁹ Kot je bilo navedeno v opombi 63 zgoraj, je pojem „dokaz *prima facie*“ izrecno uporabljen v členu 9(2) Direktive 2014/104. Zdi se, da je bil prevzet iz pojma „Anscheinbeweis“ v nemškem pravu. Vendar je zaradi neobstoja sklicevanja na pravo držav članic to pojem prava Unije, ki ga mora Sodišče razlagati kot takega.

⁷⁰ Ne gre torej za izpodbojno domnevo kot tako, ampak bolj za dokazno sredstvo, ki vpliva na diskrecijsko pravico sodišča in na podlagi katerega to pri izvajanju te pravice domneva zatrjevano dejstvo, in sicer v tem okviru obstoj kršitve.

⁷¹ Glej v zvezi s tem sodbo z dne 12. maja 2022, Servizio Elettrico Nazionale in drugi (C-377/20, EU:C:2022:379, točka 87 in navedena sodna praksa).

112. V tem primeru bi moralo predložitveno sodišče vrednost dokaza *prima facie* za namene civilne tožbe pripisati ugotovitvi kršitve v odločbi iz leta 2009. Če pa nasprotno obstaja le delno ujemanje, bo ta odločba imela dokazno vrednost indica o obstoju kršitve za namene obeh tožb, to je ničnostne in odškodninske.

113. Natančneje, v zvezi s časovnim in geografskim obsegom se zdi, da iz vprašanj za predhodno odločanje izhaja, da so ju dediči osebe KN določili. Iz spisa je namreč razvidno, da pogodbe, sklenjene med dediči osebe KN in družbo Repsol, časovno in geografsko spadajo na področje uporabe ugotovitve kršitve v odločbi iz leta 2009.

114. Zdi se tudi, da se osebni obseg obeh kršitev ujema, saj je tako ugotovljeno kršitev kot tudi kršitev, navedeno v civilni tožbi, storila družba Repsol.

115. Tako je treba še preveriti, ali med ugotovljeno kršitvijo in kršitvijo, navedeno v civilni tožbi, obstaja ujemanje glede narave kršitve in njenega vsebinskega obsega.

116. Vendar v zvezi s tem ugotavljam, da se ob branju izreka odločbe iz leta 2009, povzetega v točki 15 teh sklepnih predlogov, zdi, da ima ugotovitev kršitve, ki jo vsebuje ta odločba, zelo širok vsebinski obseg. Nanaša se namreč na vse samostojne podjetnike, ki delujejo pod znamko družbe Repsol, ter vse pogodbe, ki vključujejo klavzule, ki so privedle do kršitve, in vse v njej opisane klavzule. Predložitveno sodišče mora na koncu preveriti, ali je mogoče za klavzule v pogodbah, ki so jih oseba KN ali njeni dediči sklenili z družbo Repsol in spadajo na časovno področje uporabe odločbe iz leta 2009, šteti, da spadajo na stvarno področje uporabe ugotovitve, ki jo vsebuje ta odločba, tako da je mogoče šteti, da obstaja popolno ujemanje med ugotovljeno kršitvijo in kršitvijo, navedeno za namen civilne tožbe.

IV. Predlog

117. Glede na vse navedene preudarke Sodišču predlagam, naj na vprašanji za predhodno odločanje, ki ju je postavilo Juzgado de lo Mercantil de Madrid (gospodarsko sodišče v Madridu, Španija), odgovori:

1. Člen 9(1) Direktive 2014/104/EU Evropskega parlamenta in Sveta z dne 26. novembra 2014 o nekaterih pravilih, ki urejajo odškodninske tožbe po nacionalnem pravu za kršitve določb konkurenčnega prava držav članic in Evropske unije,

se ne uporablja *ratione temporis*

za odškodninsko tožbo, ki se, čeprav je bila vložena po začetku veljavnosti nacionalnih določb, s katerimi je bila ta direktiva prepozno prenesena v nacionalno pravo, po eni strani nanaša na kršitev, ki izhaja iz omejitev konkurence, vsebovanih v pogodbah, katerih učinki so prenehali pred iztekom roka za prenos navedene direktive, in po drugi strani na odškodninski zahtevek za škodo, ki je bila povzročena v obdobju, ki je poteklo pred tem datumom.

2. Ob neobstoju ureditve Unije, ki bi urejala to področje ali se uporabljala *ratione temporis*, morajo države članice v okviru svoje procesne avtonomije urejati dokazno vrednost odločb nacionalnega organa, pristojnega za konkurenco, v zasebnopravnih sporih, v katerih se oseba pred sodiščem sklicuje na kršitev člena 101(1) PDEU, da bi na podlagi člena 101(2) PDEU uveljavljala ničnost omejevalnega sporazuma ali ravnanja, ki ga prvonavedena določba

prepoveduje, ter/ali zahtevala odškodnino za utrpelo škodo, kadar obstaja vzročna zveza med to škodo in tem omejevalnim sporazumom ali tem ravnanjem, če se upoštevata načeli enakovrednosti in učinkovitosti.

Na podlagi načela učinkovitosti in zahteve po zagotovitvi polnega učinka člena 101 PDEU ter načela pravne varnosti je treba pravnomočni ugotovitvi nacionalnega organa, pristojnega za konkurenco, da je bila storjena kršitev člena 101(1) PDEU, priznati vsaj vrednost indica ali začetnega dokaza za namene civilne tožbe.

Kadar med kršitvijo člena 101(1) PDEU, ki jo je pravnomočno ugotovil nacionalni organ, pristojen za konkurenco, in zatrjevano kršitvijo, na kateri temelji civilna tožba, vložena pri nacionalnem sodišču, obstaja ujemanje glede narave kršitve ter njenega vsebinskega, osebnega, časovnega in geografskega obsega, kar mora ugotoviti nacionalno sodišče, načelo učinkovitosti in zahteva po zagotovitvi polnega učinka člena 101 PDEU ter načelo pravne varnosti zahtevajo, da se tej pravnomočni ugotovitvi nacionalnega organa, pristojnega za konkurenco, prizna vsaj vrednost dokaza *prima facie* v zvezi z obstojem kršitve za namene civilne tožbe.